

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Природничий факультет

Кафедра екології та географії

ОЛЬГА ВАСИЛЕНКО

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ/
ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ «ЗБАЛАНСОВАНИЙ
РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ» ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ДРУГОГО
(МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Розглянуто і схвалено на засіданні

кафедри екології та географії

протокол № 19 від 10.04.2026

Завідувач кафедри екології та географії Олександр ГАРБАР

Житомир – 2026

УДК 332.14:502.131.1(075.8)

Рекомендовано до друку Вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол № 10 від 24 квітня 2026)

Рецензенти:

Олександр КРАТЮК – доктор біологічних наук, професор кафедри лісового та садово-паркового господарства Поліського національного університету

Ірина ДАВИДОВА – кандидат сільсько-господарських наук, доцент кафедри екології та природоохоронних технологій Державного університету «Житомирська політехніка»

Олександр ГАРБАР – доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри екології та географії Житомирського державного університету імені Івана Франка

Методичні рекомендації до організації самостійної/ індивідуальної роботи з освітньої компоненти «Збалансований розвиток територій» для підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. О. М. Василенко. Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2026 – 34 с.

© Василенко О.М., 2026
© Житомирський державний
університет імені Івана
Франка, 2026

ЗМІСТ

Вступ	4
Україна в контексті переходу на засади збалансованого розвитку	5
Принципи функціонування соціально-економічних систем	8
Особливості формування стратегій місцевого збалансованого розвитку і місцевого плану дій з охорони довкілля	12
Моделювання і прогнозування сценаріїв при розробці стратегій збалансованого розвитку і місцевих планів дій	15
Моніторинг реалізації екологічної політики та обґрунтування прийняття управлінських рішень з урахуванням концепції збалансованого розвитку.....	19
Індикатори ефективності національної екологічної політики	23
Індикатори та індекси збалансованого розвитку, система глобальних вимірів збалансованого розвитку	28
Список використаних джерел	33

ВСТУП

Освітня компонента «Збалансований розвиток територій» вивчається на другому (магістерському) рівні вищої освіти в межах освітньо-професійної програми «Екологія та екологічна освіта». Дисципліна спрямована на формування у здобувачів глибокого теоретичного розуміння концепції збалансованого (сталого) розвитку, її методологічних засад, ключових принципів, сучасних підходів і практичних механізмів упровадження на рівні територіальних громад, регіонів та держави в цілому.

Метою вивчення освітньої компоненти є ознайомлення здобувачів із фундаментальними теоретичними положеннями, принципами та моделями збалансованого розвитку, а також розвиток уміння раціонально обґрунтовувати управлінські рішення, спрямовані на підвищення якості життя населення, забезпечення екологічної безпеки та оптимізацію природокористування. Особлива увага приділяється набуттю практичних навичок аналізу територіальних систем, оцінювання ефективності управлінських стратегій, розробки місцевих планів дій та формування індикаторів збалансованого розвитку.

Основними завданнями освітньої компоненти є: вивчення сутності та змісту збалансованого розвитку територій; опанування сучасних концепцій, підходів і методів оцінювання сталості; визначення методичних засад розробки стратегій збалансованого розвитку; моделювання й прогнозування сценаріїв розвитку територій; аналіз ефективності екологічної політики; ознайомлення з глобальними та національними системами індикаторів збалансованого розвитку; формування здатності застосовувати міждисциплінарні методи та інноваційні управлінські інструменти у сфері екологічної діяльності.

Інструктивно-методичні матеріали ґрунтуються на робочій програмі навчальної дисципліни «Збалансований розвиток територій» та відповідають структурі й логіці вивчення освітньої компоненти. Матеріали призначені для забезпечення ефективного виконання практичних завдань, опанування теоретичних положень, розвитку аналітичних умінь і формування професійних компетентностей у сфері сталого розвитку.

Оцінювання результатів навчання здійснюється відповідно до «**Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка**», розробленого на засадах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС): https://zu.edu.ua/offic/ocinjuvannya_zvo.pdf.

Оцінювання передбачає поточний, модульний та підсумковий контроль. Кожен здобувач освіти має виконати всі обов'язкові завдання, визначені в інструктивно-методичних матеріалах, методичних рекомендаціях до самостійної роботи, а також у силабусі та навчальних програмах освітньої компоненти.

Критерії оцінювання:

Вид заняття	ТП	ТК	ВОПЗ	ПСР	Разом за заняття
Практичне заняття	30	20	20	30	100
МКР	100				

Примітка:

ТП – відповіді на теоретичні питання; ТК – виконання тестових та інших контрольних завдань;

ВОПЗ – виконання та оформлення практичних робіт, моделювання професійно орієнтованих завдань;

ІР – індивідуальна робота;

ІТ – застосування інноваційних технологій, презентацій, повідомлень;

ПСР – проектна самостійна робота.

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ПЕРЕХОДУ НА ЗАСАДИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ТЕСТИ

1. Що є сутністю збалансованого розвитку?

- А. Прискорене зростання промисловості
- Б. Задоволення потреб нинішнього покоління без погіршення умов життя майбутніх поколінь
- В. Повне обмеження використання природних ресурсів
- Г. Скорочення соціальних програм
- Д. Відмова від інновацій

2. Які складові лежать в основі збалансованого розвитку?

- А. Політична, військова, інформаційна
- Б. Виробнича, фінансова, транспортна
- В. Економічна, соціальна, екологічна
- Г. Демографічна, культурна, наукова
- Д. Освітня, медична, управлінська

3. Після якої доповіді поняття збалансованого розвитку набуло міжнародного визнання?

- А. «Межі зростання»
- Б. «Наше спільне майбутнє»
- В. «Зелений курс Європи»
- Г. «Порядок денний ХХІ століття»
- Д. «План Маршалла»

4. У якому році була оприлюднена доповідь «Наше спільне майбутнє»?

- А. 1972
- Б. 1987
- В. 1992
- Г. 2000
- Д. 2015

5. Що передбачає економічна складова збалансованого розвитку?

- А. Лише збільшення обсягів видобутку ресурсів
- Б. Заборону інновацій
- В. Ефективне використання ресурсів і розвиток енергоефективних технологій
- Г. Скорочення робочих місць
- Д. Відмову від модернізації виробництва

6. На що спрямована соціальна складова збалансованого розвитку?

- А. На збільшення податків
- Б. На підвищення якості життя населення

В. На скорочення доступу до освіти

Г. На обмеження охорони здоров'я

Д. На зменшення соціального захисту

7. Що є головним змістом екологічної складової збалансованого розвитку?

- А. Інтенсифікація використання корисних копалин
- Б. Збереження природних екосистем і зменшення антропогенного навантаження
- В. Розширення промислових зон без обмежень

Г. Відмова від природоохоронних заходів

Д. Збільшення обсягів відходів

8. Який принцип означає попередження екологічних і соціальних загроз, а не лише усунення їх наслідків?

- А. Принцип конкуренції
- Б. Принцип централізації
- В. Принцип превентивності
- Г. Принцип прибутковості
- Д. Принцип локалізації

9. З чим тісно пов'язане сучасне розуміння збалансованого розвитку?

- А. Із програмою індустріалізації
- Б. Із Цілями сталого розвитку ООН до 2030 року
- В. Із військово-політичними союзами
- Г. Із приватизацією природних ресурсів
- Д. Із демографічним скороченням

10. Яка з наведених проблем є однією з передумов переходу України до збалансованого розвитку?

- А. Надлишок лісових ресурсів
- Б. Відсутність промисловості
- В. Складна екологічна ситуація
- Г. Повна відсутність міграційних процесів
- Д. Надмірна урбанізація світу

11. Що належить до природно-ресурсного потенціалу України?

- А. Тільки нафтогазові родовища
- Б. Лише морські ресурси
- В. Родючі ґрунти, водні ресурси, лісові масиви
- Г. Тільки гірські екосистеми
- Д. Лише штучні водойми

12. Який чинник суттєво ускладнює перехід України до збалансованого розвитку в сучасних умовах?
- Скорочення кількості університетів
 - Наслідки воєнних дій
 - Надмірний розвиток органічного землеробства
 - Зростання кількості природоохоронних територій
 - Розвиток цифрових технологій
13. Що відкриває Україні післявоєнне відновлення у контексті сталості?
- Можливість відмови від екологічних норм
 - Можливість впровадження принципів зеленої відбудови
 - Можливість зменшення ролі громад
 - Можливість скасування стратегічного планування
 - Можливість повної відмови від міжнародної співпраці
14. Що передбачає євроінтеграційний курс України у сфері збалансованого розвитку?
- Відмову від екологічних стандартів
 - Гармонізацію законодавства з екологічними стандартами Європейського Союзу
 - Скорочення природоохоронної діяльності
 - Заміщення місцевого самоврядування центральною владою
 - Обмеження інновацій
15. На чому базується державна політика України у сфері збалансованого розвитку?
- На короткострокових фінансових інтересах
 - На усвідомленні необхідності довгострокового планування з урахуванням екологічних обмежень
 - На повній відмові від міжнародних зобов'язань
 - На пріоритеті лише промислового зростання
16. Що зробила Україна щодо Цілей сталого розвитку ООН?
- Відмовилася від них
 - Адаптувала їх до національних умов
 - Передала їх регіонам без змін
 - Заморозила їх виконання
 - Заміняла їх галузевими програмами
17. Який процес розширив повноваження органів місцевого самоврядування у сфері сталого розвитку територій?
- Приватизація
 - Урбанізація
 - Децентралізація
 - Глобалізація
 - Індустріалізація
18. Який напрям є одним із пріоритетів реалізації засад збалансованого розвитку в Україні?
- Нарощування споживання викопного палива
 - Відбудова країни на засадах зеленої економіки
 - Скорочення екологічної освіти
 - Зменшення участі громадськості
 - Відмова від інновацій
19. Що є сутністю циркулярної економіки?
- Збільшення кількості відходів
 - Орієнтація на повторне використання ресурсів і мінімізацію відходів
 - Відмова від переробки
 - Повне зупинення виробництва
 - Перехід лише до аграрної економіки
20. Яка умова, за матеріалом лекції, є необхідною для довгострокового розвитку держави?
- Скорочення ролі науки
 - Обмеження екологічної освіти
 - Розвиток освіти, науки та інновацій
 - Зменшення участі населення
 - Відмова від цифрових технологій

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання № 1. Підготуйте короткий словник основних понять теми. Розкрийте зміст понять: збалансований розвиток, сталий розвиток, економічна складова, соціальна складова, екологічна складова, принцип превентивності, екологічна безпека, циркулярна економіка, зелена економіка, відновлювана енергетика.

Завдання № 2. Напишіть розгорнуту відповідь на тему: «Сутність збалансованого розвитку та його значення для сучасного суспільства». У відповіді необхідно розкрити сутність поняття, охарактеризувати три основні складові збалансованого розвитку, пояснити, чому ця концепція орієнтована на потреби нинішніх і майбутніх поколінь.

Завдання № 3. Складіть таблицю «Передумови переходу України до збалансованого розвитку» за такими графами: передумова, її сутність, прояв в Україні, можливі наслідки, шляхи подолання проблеми. У таблиці відобразіть не менше 6 передумов, серед яких обов'язково мають бути природно-ресурсні, екологічні, соціально-економічні, воєнні та євроінтеграційні чинники.

Завдання № 4. Підготуйте повідомлення на тему: «Україна на шляху реалізації принципів сталого розвитку: державна політика і стратегічні орієнтири». У повідомленні потрібно охарактеризувати роль державної політики у впровадженні засад збалансованого розвитку, пояснити значення міжнародних зобов'язань України, визначити місце Цілей сталого розвитку ООН у національному плануванні, коротко охарактеризувати стратегічний контекст розвитку України.

Завдання № 5. Порівняйте традиційну модель економічного розвитку та модель збалансованого розвитку. Результат подайте у формі таблиці за критеріями: мета розвитку, ставлення до природних ресурсів, роль соціальної сфери, довгострокові наслідки, ставлення до майбутніх поколінь. Після таблиці сформулюйте короткий висновок.

Завдання № 6. Підготуйте есе на тему: «Чому післявоєнне відновлення України має здійснюватися на засадах зеленої економіки?» У тексті слід обґрунтувати, чому війна посилює екологічні та соціально-економічні ризики, які переваги має зелена відбудова, як вона пов'язана з енергоефективністю, відновлюваною енергетикою та циркулярною економікою.

Завдання № 7. Дайте письмову відповідь на запитання: «Чи можна забезпечити економічне зростання без урахування екологічних обмежень?» Відповідь обґрунтуйте положеннями теми. Наведіть не менше 3 аргументів.

Завдання № 8. Запропонуйте 5 кроків для впровадження принципів збалансованого розвитку на рівні територіальної громади або регіону. Для кожного кроку вкажіть зміст заходу, яку проблему він вирішує, очікуваний результат.

Завдання № 9. Розробіть структурну схему або ментальну карту на тему «Україна в контексті переходу на засади збалансованого розвитку». У схемі мають бути відображені сутність збалансованого розвитку, основні принципи, передумови переходу України, державна політика, міжнародні орієнтири, перспективні напрями реалізації.

ПРИНЦИПИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ ТЕСТИ

1. Що розглядається як об'єкт збалансованого розвитку в межах другої теми?
 - А. Окреме підприємство
 - Б. Соціально-економічна система регіону
 - В. Лише природно-заповідний фонд
 - Г. Міська транспортна мережа
 - Д. Виключно промисловий сектор
2. Чим є соціально-економічна система регіону?
 - А. Однорівневою структурою
 - Б. Тимчасовим адміністративним утворенням
 - В. Складним багаторівневим утворенням
 - Г. Лише екологічною підсистемою
 - Д. Виключно фінансовою системою
3. У контексті збалансованого розвитку регіон розглядається як:
 - А. Сукупність окремих підприємств без зв'язків
 - Б. Адміністративна територія без соціального значення
 - В. Цілісна система
 - Г. Лише природний комплекс
 - Д. Тимчасова економічна зона
4. Що входить до складу соціально-економічної системи регіону?
 - А. Лише органи місцевого самоврядування
 - Б. Лише населення
 - В. Підприємства, органи влади, інфраструктурні об'єкти, соціальні інститути та населення
 - Г. Тільки природні ресурси
 - Д. Лише транспорт і промисловість
5. Від чого залежить розвиток соціально-економічної системи регіону?
 - А. Лише від площі території
 - Б. Лише від кліматичних умов
 - В. Від економічної активності, зайнятості населення, стану соціальної сфери, інвестиційної привабливості та екологічних умов
 - Г. Лише від зовнішньої торгівлі
 - Д. Тільки від кількості населення
6. Які чинники впливають на сучасні соціально-економічні системи регіонів?
 - А. Лише природні катастрофи
 - Б. Глобалізаційні процеси, європейська інтеграція, науково-технічний прогрес, демографічні зміни та наслідки воєнних дій
 - В. Тільки розвиток сільського господарства
 - Г. Лише податкова політика
 - Д. Виключно стан транспорту
7. Яка головна мета стратегічного управління соціально-економічною системою регіону?
 - А. Максимізація короткострокового прибутку
 - Б. Досягнення рівноваги між економічними інтересами, соціальними потребами населення та екологічними обмеженнями
 - В. Підвищення чисельності населення за будь-яку ціну
 - Г. Збільшення кількості промислових об'єктів
 - Д. Скорочення соціальних витрат
8. Що є особливо важливим на регіональному рівні управління?
 - А. Повна відмова від стратегічного планування
 - Б. Ігнорування місцевих проблем
 - В. Врахування природних, економічних і соціальних особливостей територій
 - Г. Передача всіх повноважень центральній владі
 - Д. Зменшення участі громад
9. Яка підсистема охоплює виробничу діяльність, підприємництво, інвестиційні процеси, ринок праці та інфраструктуру?
 - А. Соціальна
 - Б. Демографічна
 - В. Економічна
 - Г. Політична
 - Д. Освітня
10. Що включає соціальна підсистема регіону?
 - А. Лише систему освіти

Б. Населення, систему освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культуру та соціальну інфраструктуру

В. Тільки підприємства

Г. Лише бюджетні установи

Д. Тільки заклади охорони здоров'я

11. Що охоплює екологічна підсистема?

А. Лише атмосферне повітря

Б. Тільки водні об'єкти

В. Природні ресурси, екосистеми, стан повітря, вод, ґрунтів і рівень техногенного навантаження

Г. Лише заповідні території

Д. Тільки лісові масиви

12. До чого призводить посилення економічної активності без урахування екологічних обмежень?

А. До автоматичного покращення здоров'я населення

Б. До деградації довкілля

В. До зростання біорізноманіття

Г. До зменшення техногенного навантаження

Д. До підвищення соціальної стабільності

13. Який принцип передбачає розгляд регіону як цілісної системи, де всі елементи взаємопов'язані?

А. Принцип адаптивності

Б. Принцип системності

В. Принцип локальності

Г. Принцип конкуренції

Д. Принцип автономності

14. У чому полягає принцип збалансованості?

А. У переважанні економічних інтересів над іншими

Б. У досягненні оптимального співвідношення між економічними, соціальними й екологічними складовими

В. У скороченні соціальних програм

Г. У домінуванні екологічних потреб над усіма іншими

Д. У відмові від інновацій

15. Як у межах сталого розвитку розглядається ефективність функціонування соціально-економічних систем?

А. Лише як економічна вигода

Б. Лише як зростання виробництва

В. Як раціональне використання ресурсів з урахуванням економічних, соціальних та екологічних наслідків

Г. Як скорочення витрат на соціальну сферу

Д. Як максимізація експорту

16. Що передбачає принцип адаптивності?

А. Відмову від будь-яких змін

Б. Здатність системи реагувати на зміни зовнішнього середовища

В. Переорієнтацію лише на внутрішні ресурси

Г. Ігнорування глобальних процесів

Д. Скорочення функцій управління

17. У чому полягає принцип соціальної орієнтації?

А. У пріоритеті прибутку

Б. У пріоритеті людини та підвищенні якості життя населення

В. У розвитку лише промисловості

Г. У зменшенні ролі освіти

Д. У концентрації ресурсів у великих містах

18. Що передбачає принцип екологічної відповідальності?

А. Необмежене використання природних ресурсів

Б. Дотримання екологічних обмежень у господарській діяльності

В. Скорочення природоохоронних заходів

Г. Пріоритет економічної вигоди над екологічною безпекою

Д. Відмову від екологічно безпечних технологій

19. Яку функцію виконує держава у забезпеченні збалансованого розвитку регіонів?

А. Виключно контрольну

Б. Функцію стратегічного координатора

В. Лише фінансового донора

Г. Лише спостерігача

Д. Тільки виконавця місцевих рішень

20. Яке значення має децентралізація для збалансованого розвитку регіонів?

А. Зменшує повноваження територіальних громад

Б. Розширює можливості громад

формувати власні стратегії розвитку
В. Скасовує місцеве самоврядування
Г. Унеможлиблює стратегічне планування

Д. Зменшує відповідальність місцевої
влади

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання № 1. Підготуйте короткий словник основних понять теми. Розкрийте зміст понять: соціально-економічна система регіону, збалансований розвиток регіону, економічна підсистема, соціальна підсистема, екологічна підсистема, регіональний розвиток, системність, збалансованість, адаптивність, екологічна відповідальність.

Завдання № 2. Напишіть розгорнуту відповідь на тему: «Соціально-економічна система регіону як об'єкт збалансованого розвитку». У відповіді необхідно розкрити сутність соціально-економічної системи регіону, охарактеризувати її основні ознаки, пояснити, чому саме регіональний рівень є важливим для реалізації принципів збалансованого розвитку.

Завдання № 3. Складіть таблицю «Структура соціально-економічної системи регіону» за такими графами: підсистема, її складові, основні функції, вплив на розвиток регіону, можливі проблеми функціонування. У таблиці відобразіть економічну, соціальну та екологічну підсистеми.

Завдання № 4. Підготуйте повідомлення на тему: «Взаємодія економічних, соціальних і екологічних підсистем регіону в умовах збалансованого розвитку». У повідомленні потрібно охарактеризувати особливості кожної підсистеми, показати їх взаємозв'язок, пояснити, до яких наслідків призводить порушення збалансованості між ними.

Завдання № 5. Порівняйте традиційний і збалансований підходи до функціонування соціально-економічної системи регіону. Результат подайте у формі таблиці за критеріями:

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ МІСЦЕВОГО ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ І МІСЦЕВОГО ПЛАНУ ДІЙ З ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

ТЕСТИ

1. Що є важливою складовою управління розвитком територіальних громад у сучасних умовах?
 - А. Поточне адміністрування
 - Б. Стратегічне планування
 - В. Оперативний контроль
 - Г. Галузеве регулювання
 - Д. Фінансовий моніторинг
2. У чому полягає сутність стратегічного планування місцевого збалансованого розвитку?
 - А. У визначенні короткострокових фінансових витрат
 - Б. У формуванні довгострокового бачення розвитку території, визначенні пріоритетів, цілей і напрямів діяльності
 - В. У розробленні лише екологічних програм
 - Г. У щорічному перерозподілі бюджету
 - Д. У складанні статистичних звітів
3. На що орієнтоване стратегічне планування у контексті збалансованого розвитку?
 - А. Лише на економічне зростання
 - Б. Лише на охорону природи
 - В. На досягнення гармонії між господарською діяльністю, якістю життя населення та збереженням довкілля
 - Г. Лише на розвиток соціальної інфраструктури
 - Д. Лише на залучення інвестицій
4. У чому полягає значення стратегічного планування для територіальної громади?
 - А. У зменшенні ролі місцевих ресурсів
 - Б. У створенні основи для раціонального використання ресурсів і підвищення конкурентоспроможності території
 - В. У скороченні управлінських функцій
 - Г. У відмові від довгострокових рішень
 - Д. У заміні місцевого управління державним
5. Чому стратегічне планування набуває особливої актуальності в умовах децентралізації?
 - А. Тому що громади втратили свої повноваження
 - Б. Тому що територіальні громади отримали ширші повноваження та відповідальність за власний розвиток
 - В. Тому що зникла потреба в управлінні
 - Г. Тому що всі рішення приймає держава
 - Д. Тому що зменшилась роль місцевого самоврядування
6. Яку функцію виконує стратегічне планування у системі місцевого розвитку?
 - А. Лише контролюючу
 - Б. Лише статистичну
 - В. Інтеграційну
 - Г. Лише правову
 - Д. Лише фінансову
7. Що поєднує стратегічне планування в межах місцевого збалансованого розвитку?
 - А. Лише екологічні питання
 - Б. Лише просторове планування
 - В. Економічний розвиток, просторове планування, охорону довкілля, розвиток соціальної інфраструктури та інвестиційну привабливість
 - Г. Лише бюджетну політику
 - Д. Лише питання житлово-комунального господарства
8. На яких положеннях ґрунтується нормативно-правове забезпечення стратегічного планування?
 - А. Лише на рішеннях місцевої ради
 - Б. На Конституції України та законах України
 - В. Лише на міжнародних угодах
 - Г. Лише на регіональних програмах
 - Д. Лише на розпорядженнях виконавчих органів
9. Який із наведених законів прямо згадується серед нормативно-правових засад формування стратегій місцевого розвитку?
 - А. «Про рекламу»

Б. «Про місцеве самоврядування в Україні»

В. «Про охорону праці»

Г. «Про вищу освіту»

Д. «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»

10. З якими документами мають узгоджуватися стратегії місцевого збалансованого розвитку?

А. Лише з річними бюджетами

Б. Лише з екологічними паспортами

В. З документами державного та регіонального рівнів

Г. Лише з планами благоустрою

Д. Лише з програмами підприємств

11. Яка процедура є обов'язковою під час розроблення стратегій та планів розвитку?

А. Громадська експертиза

Б. Стратегічна екологічна оцінка

В. Технічна інвентаризація

Г. Державний аудит

Д. Соціологічне опитування

12. На що спрямована стратегічна екологічна оцінка?

А. На підрахунок доходів громади

Б. На виявлення можливих негативних впливів запланованої діяльності на довкілля та здоров'я населення

В. На оцінку рівня зайнятості населення

Г. На аналіз транспортної мережі

Д. На визначення обсягів будівництва

13. Що охоплює інституційне забезпечення формування стратегій місцевого розвитку?

А. Лише органи місцевого самоврядування

Б. Лише громадські організації

В. Органи місцевого самоврядування, виконавчі комітети, профільні підрозділи, агентства розвитку, консультативні ради та громадські організації

Г. Лише державні адміністрації

Д. Лише наукові установи

14. Що забезпечує участь громадськості, бізнесу та наукових установ у стратегічному плануванні?

А. Закритість процесу

Б. Скорочення кількості учасників

В. Відкритість, прозорість і врахування

інтересів різних соціальних груп

Г. Усунення громадського контролю

Д. Спрощення бюджетної звітності

15. Який етап є початковим у формуванні стратегії місцевого збалансованого розвитку?

А. Затвердження стратегії

Б. Формування операційних цілей

В. Аналітична підготовка

Г. Проведення моніторингу

Д. Реалізація проєктів

16. Що передбачає аналітична підготовка?

А. Лише визначення джерел фінансування

Б. Всебічний аналіз соціально-

економічного та екологічного стану

громади

В. Лише оцінку екологічних проблем

Г. Лише визначення складу робочої групи

Д. Тільки розроблення програм і проєктів

17. Що формується на етапі визначення стратегічного бачення?

А. Поточний бюджет громади

Б. Перелік виконавців

В. Бажаний стан території у довгостроковій перспективі та ключові напрями змін

Г. Короткостроковий фінансовий план

Д. Список обов'язкових платежів

18. Що передбачає етап розроблення стратегічних і операційних цілей?

А. Лише опис проблем території

Б. Деталізацію пріоритетів у вигляді

конкретних завдань, програм і проєктів

В. Лише затвердження документа радою

Г. Лише інвентаризацію ресурсів

Д. Лише екологічний аудит

19. Для чого проводиться громадське обговорення проєкту стратегії?

А. Для формального виконання процедури

Б. Для врахування інтересів різних

соціальних груп і підвищення суспільної підтримки документа

В. Для скорочення строків реалізації

Г. Для зменшення відповідальності органів влади

Д. Для скасування моніторингу

20. Що передбачає завершальний етап формування стратегії?

А. Лише ухвалення рішення про початок роботи
Б. Затвердження стратегії та створення механізмів її реалізації, моніторингу й оцінювання

В. Лише створення робочої групи
Г. Лише аналіз природних ресурсів
Д. Лише проведення консультацій з громадськістю

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання № 1. Складіть логічну послідовність етапів формування стратегії місцевого збалансованого розвитку. Для кожного етапу коротко поясніть його зміст і значення у системі стратегічного планування громади.

Завдання № 2. Проаналізуйте одну обрану територіальну громаду та визначте її основні соціально-економічні й екологічні проблеми, які мають бути враховані під час розроблення стратегії місцевого збалансованого розвитку.

Завдання № 3. Підготуйте перелік стратегічних пріоритетів для обраної громади. Для кожного пріоритету вкажіть, яку проблему він вирішує, яких результатів дає змогу досягти, та до якої складової збалансованого розвитку він належить.

Завдання № 4. Розробіть приклад стратегічного бачення розвитку територіальної громади на середньострокову перспективу. Текст має відображати економічні, соціальні та екологічні орієнтири розвитку.

Завдання № 5. Складіть проєкт структури місцевого плану дій з охорони довкілля. Передбачте в ньому мету, основні екологічні проблеми території, перелік заходів, строки виконання, відповідальних виконавців та можливі джерела фінансування.

Завдання № 6. Охарактеризуйте роль стратегічної екологічної оцінки у формуванні стратегій розвитку територіальних громад. Поясніть, чому екологічні ризики потрібно враховувати ще на етапі планування, а не лише під час реалізації рішень.

Завдання № 7. Порівняйте стратегію місцевого збалансованого розвитку і місцевий план дій з охорони довкілля. Результат подайте у формі таблиці за такими критеріями: мета документа, зміст, рівень деталізації, коло виконавців, очікувані результати.

Завдання № 8. Запропонуйте приклад 5 конкретних природоохоронних заходів для територіальної громади. Для кожного заходу визначте екологічну проблему, очікуваний ефект та спосіб оцінювання результату.

Завдання № 9. Розробіть модель участі громадськості у підготовці стратегії розвитку громади. Визначте, які форми залучення населення, бізнесу, громадських організацій і науковців є найбільш доцільними та чому.

Завдання № 10. Складіть перелік показників, за допомогою яких можна здійснювати моніторинг реалізації стратегії місцевого збалансованого розвитку. Запропонуйте не менше 10 показників і розподіліть їх на економічні, соціальні та екологічні.

Завдання № 11. Підготуйте коротку аналітичну записку на тему: «Чому стратегічне планування розвитку громади має бути комплексним, а не галузевим». У відповіді врахуйте взаємозв'язок економічної, соціальної та екологічної складових розвитку території.

Завдання № 12. Запропонуйте схему взаємодії органів місцевого самоврядування, громадськості, бізнесу та експертного середовища у процесі підготовки та реалізації стратегії місцевого збалансованого розвитку.

МОДЕЛЮВАННЯ І ПРОГНОЗУВАННЯ СЦЕНАРІЇВ ПРИ РОЗРОБЦІ СТРАТЕГІЙ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ І МІСЦЕВИХ ПЛАНІВ ДІЙ

ТЕСТИ

1. Яку роль відіграють моделювання і прогнозування у системі управління розвитком територій?
 - А. Виключно допоміжну
 - Б. Ключову
 - В. Другорядну
 - Г. Тимчасову
 - Д. Формальну
2. Чому органи державної влади та місцевого самоврядування потребують моделювання і прогнозування?
 - А. Через надлишок ресурсів
 - Б. Через простоту регіональних систем
 - В. Через складність регіональних систем, нестабільність зовнішнього середовища та обмеженість ресурсів
 - Г. Через відсутність статистичних даних
 - Д. Через відмову від стратегічного планування
3. Що дозволяють оцінити моделювання і прогнозування ще до практичної реалізації управлінських рішень?
 - А. Лише політичні наслідки
 - Б. Лише фінансові витрати
 - В. Можливі наслідки управлінських рішень
 - Г. Лише екологічні втрати
 - Д. Тільки соціальні зміни
4. Чому моделювання і прогнозування мають особливе значення в контексті збалансованого розвитку?
 - А. Тому що орієнтовані лише на економічні показники
 - Б. Тому що дозволяють узгоджувати економічні, соціальні й екологічні інтереси
 - В. Тому що виключають аналіз екологічних ризиків
 - Г. Тому що замінюють стратегічне планування
 - Д. Тому що використовуються лише у фінансовій сфері
5. На чому базується прогнозування розвитку територій?
 - А. Лише на експертних судженнях
 - Б. Лише на поточних політичних рішеннях
 - В. На аналізі минулих тенденцій, сучасного стану та можливих змін у майбутньому
 - Г. На випадковому виборі показників
 - Д. На короткострокових економічних прогнозах
6. Що дає змогу прогнозування у розвитку територій?
 - А. Повністю усунути всі ризики
 - Б. Сформуванню уявлення про перспективи розвитку, потреби у ресурсах і потенційні екологічні ризики
 - В. Визначити лише чисельність населення
 - Г. Оцінити лише рівень забруднення
 - Д. Відмовитися від планування
7. Яку функцію виконують моделювання і прогнозування у системі збалансованого розвитку?
 - А. Лише аналітичну
 - Б. Лише контрольну
 - В. Аналітичну й управлінську
 - Г. Лише інформаційну
 - Д. Лише фінансову
8. Для чого використовуються моделювання і прогнозування в управлінні територіями?
 - А. Для формування стратегічних цілей, оцінювання альтернативних сценаріїв і вибору оптимальних шляхів розвитку
 - Б. Лише для підготовки статистичних звітів
 - В. Лише для оцінки екологічного стану
 - Г. Лише для визначення бюджету
 - Д. Лише для опису демографічних процесів
9. Що дозволяють аналізувати соціально-економічні моделі?
 - А. Лише якість атмосферного повітря
 - Б. Виробничу діяльність, зайнятість населення, доходи, інвестиційні потоки та розвиток інфраструктури
 - В. Лише природні ресурси

- Г. Лише показники здоров'я населення
Д. Тільки показники міграції
10. Для чого використовуються соціально-економічні моделі?
А. Для оцінювання економічного потенціалу регіонів і прогнозування темпів зростання
Б. Лише для аналізу кліматичних змін
В. Для прогнозу стану лісів
Г. Для оцінки біорізноманіття
Д. Для моніторингу якості води
11. На що спрямовані екологічні моделі?
А. На дослідження стану довкілля, рівня забруднення, використання природних ресурсів і впливу господарської діяльності на екосистеми
Б. Лише на аналіз зайнятості населення
В. Лише на оцінку бюджетних надходжень
Г. На розрахунок податкових ставок
Д. На оцінку транспортної інфраструктури
12. Де екологічні моделі мають особливе значення?
А. Лише у сфері освіти
Б. Під час розроблення місцевих планів дій з охорони довкілля
В. Лише у податковому плануванні
Г. Під час формування тарифної політики
Д. Лише в управлінні кадрами
13. Які моделі найбільш повно відповідають концепції збалансованого розвитку?
А. Галузеві
Б. Фінансові
В. Інтегровані
Г. Демографічні
Д. Просторові
14. Чому інтегровані моделі найбільш повно відповідають концепції збалансованого розвитку?
А. Тому що враховують лише економічні показники
Б. Тому що поєднують економічні, соціальні та екологічні показники в єдину систему
В. Тому що використовуються лише на державному рівні
Г. Тому що замінюють усі інші види

- моделей
- Д. Тому що не потребують даних
15. На які групи поділяються методи прогнозування?
А. Прості і складні
Б. Регіональні і глобальні
В. Кількісні та якісні
Г. Теоретичні та прикладні
Д. Базові та спеціальні
16. Що належить до кількісних методів прогнозування?
А. Громадські слухання
Б. Метод сценаріїв
В. Статистичний аналіз, екстраполяція тенденцій, регресійні моделі, системна динаміка та індикативне прогнозування
Г. Експертні дискусії
Д. Колективні обговорення
17. Що належить до якісних методів прогнозування?
А. Екстраполяція тенденцій
Б. Регресійні моделі
В. Системна динаміка
Г. Експертні оцінки, аналітичні огляди, метод сценаріїв та колективні експертні обговорення
Д. Індикативне прогнозування
18. Який підхід є одним із найважливіших інструментів стратегічного планування в умовах високої невизначеності?
А. Балансовий
Б. Сценарний
В. Галузевий
Г. Статистичний
Д. Адміністративний
19. У чому полягає основна ідея сценарного підходу?
А. У створенні одного обов'язкового прогнозу
Б. У формуванні декількох можливих варіантів майбутнього розвитку території залежно від зміни ключових факторів
В. У відмові від довгострокового планування
Г. У заміні всіх моделей експертною думкою
Д. У скороченні кількості показників

20. Які сценарії зазвичай формуються в межах збалансованого розвитку?

А. Лише базовий

Б. Лише оптимістичний

В. Базовий, оптимістичний і песимістичний

Г. Кризовий і технічний

Д. Глобальний і локальний

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання № 1. Складіть схему «Місце моделювання і прогнозування у стратегічному плануванні збалансованого розвитку». У схемі покажіть зв'язок між аналізом вихідної ситуації, побудовою моделі, розробленням прогнозу, формуванням сценаріїв і прийняттям управлінських рішень.

Завдання № 2. Доберіть для умовної територіальної громади 5 показників, які можна використати для прогнозування її розвитку. Серед них мають бути не менше одного економічного, одного соціального та одного екологічного показника. Для кожного показника поясніть, чому саме він є важливим для прогнозу.

Завдання № 3. Складіть порівняльну таблицю «Соціально-економічні, екологічні та інтегровані моделі розвитку територій». Для кожного виду моделей визначте мету застосування, основні об'єкти аналізу, переваги та обмеження.

Завдання № 4. Підготуйте приклад короткострокового прогнозу розвитку умовної громади на 3–5 років. У прогнозі відобразіть очікувані зміни у зайнятості населення, рівні доходів, стані інфраструктури та екологічному стані території.

Завдання № 5. Розробіть три сценарії розвитку умовної території: базовий, оптимістичний і песимістичний. Для кожного сценарію визначте ключові умови його реалізації та можливі наслідки для економічної, соціальної й екологічної сфер.

Завдання № 6. Проаналізуйте, як результати прогнозування можуть бути використані під час підготовки місцевого плану дій з охорони довкілля. Наведіть не менше 4 прикладів рішень, які можуть бути обґрунтовані за допомогою прогнозних розрахунків.

Завдання № 7. Складіть таблицю «Кількісні та якісні методи прогнозування». Для кожної групи методів укажіть характерні особливості, переваги, недоліки та приклади застосування у плануванні розвитку територій.

Завдання № 8. Запропонуйте приклад ситуації, у якій прогнозування може допомогти уникнути помилкового управлінського рішення під час розроблення стратегії збалансованого розвитку. Опишіть проблему, можливі ризики та спосіб їх попередження через прогнозний аналіз.

Завдання № 9. Поясніть роль експертної оцінки у прогнозуванні розвитку територій. У відповіді визначте, чому математичні моделі не можуть повністю замінити експертне бачення, особливо в умовах нестабільності та неповноти даних.

Завдання № 10. Розробіть перелік можливих ризиків, які можуть знизити точність прогнозу розвитку території. Для кожного ризику вкажіть його причину та можливий спосіб мінімізації.

Завдання № 11. Побудуйте логічну модель оцінювання наслідків одного управлінського рішення для громади, наприклад будівництва нового підприємства, розширення транспортної мережі або впровадження системи поводження з відходами. У моделі покажіть можливі економічні, соціальні та екологічні наслідки.

Завдання № 12. Підготуйте коротку аналітичну записку на тему: «Чому прогноз у стратегічному плануванні слід розглядати як імовірнісну оцінку, а не як абсолютно точне

передбачення?» У відповіді врахуйте складність територіальних систем, змінність зовнішнього середовища та проблему якості вихідної інформації.

МОНІТОРИНГ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ
ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ З УРАХУВАННЯМ КОНЦЕПЦІЇ
ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

ТЕСТИ

- Що є необхідною умовою ефективної реалізації екологічної політики?
 - Скорочення кількості показників
 - Організація системи екологічного моніторингу
 - Відмова від цифрових технологій
 - Зменшення обсягу інформації
 - Передача всіх повноважень приватним структурам
- На яких рівнях має здійснюватися екологічний моніторинг?
 - Лише на державному
 - Лише на місцевому
 - На державному, регіональному та місцевому
 - Лише на міжнародному
 - Лише на рівні підприємств
- Що забезпечує узгодженість показників, методик спостережень і обміну інформацією?
 - Фрагментарність спостережень
 - Цілісність системи та можливість комплексного аналізу екологічного стану територій
 - Зменшення кількості джерел даних
 - Скорочення екологічного контролю
 - Відсутність порівнянності результатів
- Чому ефективний обмін даними є важливим для екологічної політики?
 - Тому що зменшує кількість показників
 - Тому що сприяє підвищенню прозорості та формуванню єдиного інформаційного простору
 - Тому що унеможливорює участь громадськості
 - Тому що замінює моніторинг
 - Тому що зменшує потребу в управлінських рішеннях
- На чому дедалі більше ґрунтується сучасна система екологічного моніторингу?
 - Лише на паперовій звітності
 - На використанні цифрових технологій, ГІС, дистанційного зондування Землі та автоматизованих постів спостереження
 - Лише на експертних опитуваннях
 - Лише на архівних матеріалах
 - На усних повідомленнях населення
- Що дає використання цифрових технологій у системі екологічного моніторингу?
 - Зменшення точності аналізу
 - Скорочення обсягу інформації
 - Підвищення оперативності отримання даних, точності аналізу та можливості швидкого реагування
 - Відмову від спостережень
 - Зменшення ролі екологічної політики
- Що забезпечує функціонування системи екологічного моніторингу?
 - Лише статистичне накопичення інформації
 - Своєчасне виявлення проблем і науково обґрунтоване прийняття управлінських рішень
 - Лише інформування населення
 - Відмову від природоохоронних заходів
 - Зменшення ролі науки
- Яке значення мають результати екологічного моніторингу для управління?
 - Допоміжне і несуттєве
 - Вони є ключовим етапом в обґрунтуванні управлінських рішень
 - Вони потрібні лише для архіву
 - Вони використовуються тільки на місцевому рівні
 - Вони не пов'язані з екологічною політикою
- Яку інформацію отримують органи влади на основі даних моніторингу?
 - Лише демографічні показники
 - Лише економічні показники
 - Об'єктивну інформацію про стан довкілля, ефективність природоохоронних заходів і наявні екологічні ризики
 - Лише інформацію про транспорт
 - Лише відомості про клімат

10. Чому екологічний моніторинг важливий для реалізації концепції збалансованого розвитку?
- Тому що дозволяє ігнорувати екологічні ризики
 - Тому що створює інформаційну основу для прийняття управлінських рішень
 - Тому що замінює державну політику
 - Тому що зводиться лише до збору статистики
 - Тому що не потребує аналізу
11. Що є однією з функцій індикаторів у системі екологічної політики?
- Приховування інформації
 - Забезпечення прозорості та підзвітності державної влади
 - Зменшення ролі моніторингу
 - Скорочення громадського контролю
 - Відмова від оцінювання
12. Що сприяє підвищенню рівня громадського контролю та екологічної свідомості населення?
- Закритість екологічної інформації
 - Оприлюднення показників екологічного стану, результатів моніторингу та досягнення цілей сталого розвитку
 - Скорочення кількості звітів
 - Відмова від індикаторів
 - Централізація всієї інформації без доступу громадськості
13. Що отримує громадськість завдяки відкритості екологічної інформації?
- Можливість оцінювати ефективність екологічної політики та брати участь у формуванні управлінських рішень
 - Лише право на спостереження без участі
 - Лише доступ до статистики минулих років
 - Обмеження участі у прийнятті рішень
 - Відмову від екологічного контролю
14. Що забезпечує використання індикаторів у моніторингу та оцінюванні екологічної політики?
- Її випадковість
 - Її системність, адаптивність і результативність
 - Її закритість
 - Її формальність
 - Її вузьку галузеву спрямованість
15. Для чого держава використовує індикатори в екологічній політиці?
- Для скорочення обсягу даних
 - Для своєчасного реагування на екологічні виклики та підвищення якості управління
 - Для зменшення ролі моніторингу
 - Для відмови від планування
 - Для ускладнення екологічного контролю
16. Яка з наведених технологій прямо згадується як складова сучасного екологічного моніторингу?
- Соціальні мережі
 - Геоінформаційні системи
 - Телефонні опитування
 - Друковані бюлетені
 - Електронна комерція
17. Яка з наведених систем спостереження згадується в лекції?
- Автоматизовані пости спостереження
 - Виключно ручні журнали обліку
 - Побутові вимірювання
 - Разові перевірки без фіксації
 - Тільки супутникові фото без аналізу
18. Який підхід до прийняття рішень забезпечує екологічний моніторинг?
- Інтуїтивний без даних
 - Науково обґрунтований
 - Випадковий
 - Політично ситуативний
 - Формальний без урахування стану довкілля
19. Що є важливим результатом узгодженого функціонування системи екологічного моніторингу?
- Зменшення кількості джерел інформації
 - Можливість комплексного аналізу екологічного стану територій
 - Відмова від оцінки ризиків
 - Скорочення природоохоронних заходів
 - Ігнорування місцевого рівня
20. Який загальний висновок відповідає змісту 5 теми?
- Екологічний моніторинг має лише допоміжне значення
 - Моніторинг, індикатори та відкритість інформації є основою результативної екологічної політики і збалансованого

розвитку
В. Управлінські рішення можна приймати без даних
Г. Громадськість не повинна брати участі в

екологічній політиці
Д. Екологічна політика не потребує оцінювання

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання № 1. Складіть структурну схему системи моніторингу реалізації екологічної політики. У схемі відобразіть об'єкти моніторингу, джерела інформації, основні етапи збору даних, аналізу, оцінювання результатів та використання їх у прийнятті управлінських рішень.

Завдання № 2. Розробіть перелік з 10 показників, які доцільно використовувати для моніторингу реалізації екологічної політики на рівні територіальної громади. Розподіліть їх на екологічні, соціально-екологічні та еколого-економічні.

Завдання № 3. Побудуйте таблицю «Заплановані та фактичні результати екологічної політики» для умовної громади. Передбачте не менше 6 показників та поясніть, які управлінські висновки можна зробити у разі суттєвих відхилень.

Завдання № 4. Підготуйте приклад короткої аналітичної довідки для органу місцевого самоврядування про стан довкілля території. У довідці передбачте розділи: основні тенденції, виявлені ризики, проблемні напрями, пропозиції щодо управлінських рішень.

Завдання № 5. Опишіть, яким чином екологічний моніторинг може виконувати превентивну функцію. Наведіть не менше 3 прикладів ситуацій, коли своєчасне виявлення негативних змін дає змогу запобігти екологічній кризі.

Завдання № 6. Розробіть приклад моделі інтеграції екологічних показників із соціально-економічними даними. Покажіть, як стан повітря, води або відходів може бути пов'язаний із показниками здоров'я населення, інфраструктурного розвитку або господарської активності.

Завдання № 7. Складіть порівняльну таблицю «Державний, регіональний і місцевий рівні екологічного моніторингу». Для кожного рівня визначте основні завдання, типи даних, коло відповідальних суб'єктів та практичне значення результатів.

Завдання № 8. Запропонуйте алгоритм дій органу влади у випадку, якщо результати моніторингу свідчать про погіршення екологічного стану території. Алгоритм має містити не менше 6 послідовних кроків.

Завдання № 9. Розробіть приклад інформаційного повідомлення для населення про результати екологічного моніторингу громади. У тексті потрібно подати результати простою і зрозумілою мовою, з коротким поясненням ризиків та рекомендацій для населення.

Завдання № 10. Складіть перелік можливих причин, через які система моніторингу може не забезпечувати об'єктивної оцінки ефективності екологічної політики. Для кожної причини запропонуйте шлях її усунення.

Завдання № 11. Проаналізуйте роль цифрових технологій у сучасному екологічному моніторингу. Поясніть, як можуть використовуватися геоінформаційні системи, дистанційне зондування Землі та автоматизовані пости спостереження для підвищення якості управлінських рішень.

Завдання № 12. Розробіть приклад щорічного плану моніторингу реалізації екологічної політики для громади. Передбачте в ньому об'єкти спостереження, періодичність збору даних, відповідальних виконавців та форми представлення результатів.

Завдання № 13. Сформулюйте 5 можливих управлінських рішень, які можуть бути обґрунтовані результатами екологічного моніторингу. Для кожного рішення зазначте, на основі яких даних воно може прийматися.

Завдання № 14. Підготуйте коротке есе на тему: «Чому екологічний моніторинг не можна розглядати лише як технічний збір даних». У відповіді обґрунтуйте його роль у стратегічному плануванні, управлінні ризиками та реалізації принципів збалансованого розвитку.

Завдання № 15. Розробіть приклад системи публічного представлення результатів моніторингу для громади. Запропонуйте, у якій формі ці результати можуть бути оприлюднені: звіт, інтерактивна карта, інфографіка, панель індикаторів, публічна презентація.

ІНДИКАТОРИ ЕФЕКТИВНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

ТЕСТИ

1. У чому полягає сутність індикаторів ефективності у системі національної екологічної політики?
 - А. У заміні державного управління
 - Б. У забезпеченні науково обґрунтованої оцінки результатів державної діяльності у сфері охорони довкілля
 - В. У скороченні екологічних програм
 - Г. У відмові від моніторингу
 - Д. У зменшенні кількості природоохоронних заходів
2. Чому держава потребує індикаторів ефективності екологічної політики?
 - А. Через зменшення екологічних загроз
 - Б. Через відсутність потреби у контролі
 - В. Через зростання екологічних загроз, антропогенного навантаження і глобальних кліматичних змін
 - Г. Через скорочення обсягу інформації
 - Д. Через відмову від стратегічних цілей
3. Що дозволяють зробити індикатори у сфері екологічної політики?
 - А. Приховати складні природоохоронні процеси
 - Б. Перевести складні природоохоронні процеси у систему вимірюваних показників
 - В. Замінити законодавство
 - Г. Усунути потребу в аналізі
 - Д. Скоротити обсяг екологічної інформації
4. Що відображають індикатори ефективності?
 - А. Лише рівень промислового розвитку
 - Б. Ступінь досягнення стратегічних цілей екологічної політики
 - В. Тільки обсяг бюджетних витрат
 - Г. Лише кількість природоохоронних установ
 - Д. Тільки рівень урбанізації
5. Що дає можливість порівняння запланованих результатів із фактичними показниками?
 - А. Відмова від коригування програм
 - Б. Виявлення відхилень і визначення необхідності коригування екологічних програм
 - В. Скорочення моніторингу
 - Г. Зменшення ролі держави
 - Д. Відмова від оцінювання
6. Яку функцію виконують індикатори у системі національної екологічної політики?
 - А. Лише звітну
 - Б. Лише фінансову
 - В. Аналітичну
 - Г. Лише технічну
 - Д. Лише статистичну
7. Що дозволяють виявляти індикатори в екологічній політиці?
 - А. Лише короткострокові економічні зміни
 - Б. Довгострокові тенденції у сфері використання природних ресурсів, рівня забруднення, збереження біорізноманіття та екологічної безпеки населення
 - В. Тільки демографічні процеси
 - Г. Лише рівень урбанізації
 - Д. Лише бюджетні ризики
8. Що дає аналіз динаміки індикаторів?
 - А. Лише опис поточного стану довкілля
 - Б. Можливість оцінити поточний стан довкілля і спрогнозувати можливі ризики для соціально-економічного розвитку держави
 - В. Відмову від прогнозування
 - Г. Скорочення кількості показників
 - Д. Усунення потреби у моніторингу
9. Чому індикатори мають особливе значення у контексті збалансованого розвитку?
 - А. Тому що екологічна політика реалізується окремо від соціально-економічних процесів
 - Б. Тому що вони враховують взаємозв'язок між економічним зростанням, рівнем життя населення та станом довкілля

- В. Тому що вони стосуються лише охорони вод
- Г. Тому що вони не пов'язані з державною політикою
- Д. Тому що вони замінюють усі інші інструменти управління
10. Чим виступають індикатори у загальнодержавній політиці розвитку?
- А. Інструментом інтеграції екологічних пріоритетів
- Б. Засобом скорочення природоохоронних програм
- В. Формою заміни екологічного законодавства
- Г. Методом відмови від оцінювання
- Д. Лише інструментом фінансового контролю
11. Які функції, крім аналітичної, виконують індикатори ефективності?
- А. Управлінську та комунікаційну
- Б. Лише архівну
- В. Лише розрахункову
- Г. Лише технічну
- Д. Контрольну та каральну
12. Чим є індикатори для органів державної влади?
- А. Лише статистичним матеріалом
- Б. Основою прийняття рішень і розподілу ресурсів
- В. Лише допоміжною інформацією
- Г. Формою звітності для архіву
- Д. Інструментом відмови від планування
13. Чим слугують індикатори для громадськості?
- А. Засобом обмеження доступу до інформації
- Б. Джерелом інформації про результати діяльності держави у сфері охорони довкілля
- В. Формою технічної документації без практичного значення
- Г. Лише статистичними таблицями
- Д. Інструментом скорочення громадського контролю
14. Яка одна з важливих функцій індикаторів у національній екологічній політиці?
- А. Приховування екологічної інформації
- Б. Забезпечення прозорості та підзвітності

- державної влади
- В. Зменшення участі громадськості
- Г. Скасування екологічного моніторингу
- Д. Відмова від державних програм
15. Що сприяє підвищенню рівня громадського контролю та екологічної свідомості населення?
- А. Закритість показників екологічного стану
- Б. Оприлюднення показників екологічного стану, результатів моніторингу та досягнення цілей сталого розвитку
- В. Скорочення відкритих даних
- Г. Відмова від звітності
- Д. Обмеження доступу до результатів моніторингу
16. Яку можливість отримує громадськість завдяки використанню індикаторів?
- А. Лише спостерігати без участі
- Б. Оцінювати ефективність екологічної політики та брати участь у формуванні управлінських рішень
- В. Лише знайомитися з архівними даними
- Г. Лише контролювати окремі підприємства
- Д. Відмовлятися від державної політики
17. Для чого використовуються індикатори у моніторингу екологічної політики?
- А. Для ускладнення оцінювання
- Б. Для відстеження результативності політики
- В. Для зменшення обсягу даних
- Г. Для відмови від аналізу
- Д. Для скорочення екологічних цілей
18. Яку роль відіграють індикатори у коригуванні екологічної політики держави?
- А. Унеможливають зміни у програмах
- Б. Дають змогу своєчасно реагувати на екологічні виклики
- В. Скасовують потребу в управлінських рішеннях
- Г. Замінюють екологічне законодавство
- Д. Скорочують кількість стратегічних цілей
19. Що забезпечує використання індикаторів у моніторингу, оцінюванні та

коригуванні національної екологічної політики?

А. Її випадковість

Б. Її системність, адаптивність і результативність

В. Її формальність

Г. Її ізольованість від інших сфер

Д. Її повну незмінність

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання № 1. Складіть структурну модель системи індикаторів ефективності національної екологічної політики. У моделі покажіть, як індикатори пов'язані зі стратегічними цілями, моніторингом, оцінюванням результатів і коригуванням державних програм.

Завдання № 2. Запропонуйте власну класифікацію індикаторів екологічної політики. Розподіліть їх на групи та коротко поясніть, які з них доцільно використовувати для оцінки стану довкілля, результативності державних заходів і рівня екологічної безпеки населення.

Завдання № 3. Розробіть перелік із 12 індикаторів для оцінювання ефективності національної екологічної політики. Серед них мають бути екологічні, еколого-економічні та соціально-екологічні показники. Для кожного індикатора вкажіть, що саме він характеризує.

Завдання № 4. Складіть таблицю «Заплановані та фактичні значення індикаторів екологічної політики» для умовної державної програми. Передбачте не менше 6 показників і поясніть, які управлінські рішення можуть прийматися у разі відхилення фактичних значень від запланованих.

Завдання № 5. Розробіть приклад ієрархічної системи індикаторів для оцінювання екологічної політики держави. Визначте основні, додаткові та специфічні індикатори і поясніть, чому саме така структура є зручною для державного управління.

Завдання № 6. Підготуйте коротку аналітичну записку на тему: «Чому індикатори екологічної політики не можна зводити лише до показників стану довкілля». У відповіді покажіть їх зв'язок з економічним розвитком, якістю життя населення та державним управлінням.

Завдання № 7. Складіть порівняльну таблицю «Індикатор, індекс, цільовий орієнтир». Для кожного елемента визначте зміст, функцію та місце у системі оцінювання екологічної політики.

Завдання № 8. Запропонуйте систему порогових значень для 5 екологічних індикаторів. Для кожного з них визначте: бажане значення, критичне значення, можливі наслідки перевищення порогу та відповідальний орган управління. Цей підхід узгоджується з прикладами ієрархічних систем індикаторів у літературі.

Завдання № 9. Розробіть приклад щорічного публічного звіту про досягнення цілей національної екологічної політики. Визначте, які саме індикатори повинні бути включені до такого звіту, у якій формі вони мають бути подані та чому це важливо для громадського контролю.

Завдання № 10. Складіть алгоритм коригування державної екологічної програми на основі результатів аналізу індикаторів. Передбачте не менше 6 послідовних кроків від виявлення відхилення до прийняття оновленого управлінського рішення.

Завдання № 11. Запропонуйте приклад системи індикаторів для оцінювання досягнення однієї з цілей збалансованого розвитку на національному рівні. Визначте не менше 5 показників і поясніть, як вони дають змогу відстежувати прогрес.

Завдання № 12. Поясніть, яку роль відіграють індикатори у забезпеченні прозорості та підзвітності державної влади у сфері охорони довкілля. У відповіді зверніть увагу на значення відкритої інформації для суспільства і громадського контролю.

Завдання № 13. Розробіть приклад матриці відповідальності за індикаторами екологічної політики. Для кожного індикатора визначте, який орган влади відповідає за його формування, моніторинг, аналіз та використання у прийнятті рішень. Ідея закріплення відповідального суб'єкта прямо підтримується матеріалами літератури.

Завдання № 14. Проаналізуйте, як регулярне оновлення системи індикаторів може впливати на результативність державної екологічної політики. Поясніть, чому система показників не повинна бути сталою і незмінною.

Завдання № 15. Підготуйте пропозиції щодо візуалізації індикаторів ефективності національної екологічної політики у форматі інформаційної панелі. Визначте, які показники мають бути винесені на головний екран, які кольорові сигнали можна використати та як така панель допоможе приймати управлінські рішення.

ІНДИКАТОРИ ТА ІНДЕКСИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ, СИСТЕМА ГЛОБАЛЬНИХ ВИМІРІВ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

ТЕСТИ

1. Що є важливим інструментом оцінювання збалансованого розвитку?
 - А. Лише фінансові звіти
 - Б. Індикатори та індекси
 - В. Лише демографічні прогнози
 - Г. Лише регіональні стратегії
 - Д. Лише екологічні програми
2. Для чого використовуються індикатори збалансованого розвитку?
 - А. Для ускладнення аналізу
 - Б. Для вимірювання окремих параметрів розвитку
 - В. Для заміни державної політики
 - Г. Для скорочення інформації
 - Д. Для відмови від моніторингу
3. Що дають змогу оцінити індекси збалансованого розвитку?
 - А. Лише стан промисловості
 - Б. Узагальнений рівень розвитку території
 - В. Тільки чисельність населення
 - Г. Лише бюджетні витрати
 - Д. Тільки стан сільського господарства
4. Чим відрізняється індекс від окремого індикатора?
 - А. Індекс не містить жодних показників
 - Б. Індекс поєднує кілька показників у єдину узагальнену оцінку
 - В. Індекс стосується лише екології
 - Г. Індекс застосовується лише на місцевому рівні
 - Д. Індекс не використовується в аналізі
5. Які складові найчастіше враховуються під час оцінювання збалансованого розвитку?
 - А. Військова, інформаційна, транспортна
 - Б. Економічна, соціальна та екологічна
 - В. Лише фінансова і виробнича
 - Г. Політична, культурна, релігійна
 - Д. Освітня, правова, комунікаційна
6. Для чого потрібна система глобальних вимірів збалансованого розвитку?
 - А. Для відмови від міжнародного співробітництва
 - Б. Для порівняння розвитку країн і територій за узгодженими підходами
 - В. Для заміни національної статистики
 - Г. Для скорочення кількості показників
 - Д. Для оцінювання лише природних ресурсів
7. Що дають змогу здійснювати глобальні індекси збалансованого розвитку?
 - А. Тільки локальний аналіз
 - Б. Міжнародні порівняння
 - В. Лише оцінку міських громад

- Г. Тільки аналіз природоохоронних заходів
 Д. Лише оцінку демографічної ситуації
8. Яке значення мають індикатори та індекси для стратегічного планування?
 А. Вони ускладнюють вибір пріоритетів
 Б. Вони допомагають визначати проблемні напрями та оцінювати результати розвитку
 В. Вони замінюють управлінські рішення
 Г. Вони потрібні лише для звітності
 Д. Вони застосовуються лише в науці
9. Чому глобальні індекси не завжди можна безпосередньо застосувати на місцевому рівні?
 А. Тому що вони завжди є точними
 Б. Тому що вони не враховують усіх територіальних особливостей
 В. Тому що вони створені лише для бізнесу
 Г. Тому що вони не містять соціальних показників
 Д. Тому що вони оцінюють тільки екологію
10. Що означає адаптація глобальних індексів до національного і місцевого рівнів?
 А. Повну відмову від глобальних підходів
 Б. Уточнення набору показників і коригування методик з урахуванням територіальних особливостей
 В. Скорочення кількості критеріїв до одного
 Г. Заміну всіх індикаторів експертними оцінками
 Д. Відмову від локальних показників
11. Що передбачає адаптація глобальних індексів, згідно з лекцією?
 А. Лише зміну назв показників
 Б. Уточнення набору показників, доповнення їх локальними індикаторами та коригування методик розрахунку
 В. Лише зменшення кількості даних
 Г. Перехід до не кількісного оцінювання
 Д. Використання тільки міжнародних рейтингів
12. Що дає адаптація індексів на національному рівні?
 А. Можливість відмовитися від державної політики
 Б. Узгодження глобальних цілей сталого розвитку з пріоритетами державної політики
 В. Скорочення кількості стратегій
 Г. Усунення регіональних особливостей
 Д. Відмову від індикаторів
13. Що дає адаптація індексів на місцевому рівні?
 А. Ігнорування потреб громад
 Б. Урахування реальних потреб громад
 В. Скорочення участі місцевого самоврядування
 Г. Відмову від стратегічного планування
 Д. Заміну місцевих показників глобальними без змін
14. Як можуть використовуватися адаптовані індекси?
 А. Лише для міжнародних рейтингів
 Б. Як практичний інструмент стратегічного планування розвитку територій
 В. Лише для статистичних довідників

- Г. Лише для екологічного моніторингу
Д. Лише для навчальних цілей
15. Що дозволяють оцінювати адаптовані індекси на місцевому рівні?
А. Лише природно-ресурсний потенціал
Б. Ефективність місцевих програм
В. Лише транспортну інфраструктуру
Г. Тільки бюджетні витрати
Д. Лише стан освітньої мережі
16. Що дають змогу визначати адаптовані індекси?
А. Лише найуспішніші держави світу
Б. Проблемні напрями розвитку територій
В. Лише рівень зовнішньої торгівлі
Г. Тільки обсяги промислового виробництва
Д. Лише екологічні ризики
17. Чому поєднання глобальних підходів і локальних показників є важливим?
А. Воно зменшує кількість даних
Б. Воно підвищує точність оцінювання та практичну цінність індексів
В. Воно скасовує стратегічне планування
Г. Воно унеможливує порівняння територій
Д. Воно замінює державне управління
18. Яку перевагу мають індекси збалансованого розвитку для управління територіями?
А. Вони дозволяють бачити лише один сектор розвитку
Б. Вони дають комплексне уявлення про стан і динаміку розвитку
В. Вони не придатні для прийняття рішень
Г. Вони потрібні лише для наукових досліджень
Д. Вони застосовуються тільки в міжнародних організаціях
19. Яке твердження відповідає змісту лекції про глобальні індекси?
А. Вони не мають жодних обмежень
Б. Вони мають певні обмеження, але після адаптації можуть бути корисними для управління розвитком територій
В. Вони повністю замінюють локальні індикатори
Г. Вони застосовуються лише в країнах ЄС
Д. Вони не мають практичного значення

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання № 1. Складіть порівняльну таблицю «Індикатор та індекс збалансованого розвитку». Для кожного поняття визначте зміст, функції, рівень застосування та приклади використання у системі оцінювання розвитку територій.

Завдання № 2. Розробіть власну схему системи глобальних вимірів збалансованого розвитку. Покажіть у ній взаємозв'язок між міжнародними цілями, наборами індикаторів, інтегрованими індексами та управлінськими рішеннями.

Завдання № 3. Підготуйте перелік із 10 індикаторів, які можна використати для оцінювання збалансованого розвитку території. Розподіліть їх на економічні, соціальні та екологічні й поясніть, що саме характеризує кожен показник.

Завдання № 4. Запропонуйте модель інтегрованого індексу збалансованого розвитку для умовної громади. Визначте, які групи показників до нього увійдуть, як вони можуть бути згруповані та чому саме такий набір є доцільним.

Завдання № 5. Складіть таблицю «Переваги та обмеження глобальних індексів збалансованого розвитку». Відобразіть у ній щонайменше 5 переваг і 5 обмежень таких індексів для оцінювання реального стану розвитку держав і територій.

Завдання № 6. Поясніть, чому глобальні індекси не завжди повною мірою відображають ситуацію на місцевому рівні. У відповіді врахуйте відмінності в якості статистичних даних, територіальній специфіці, інституційних умовах і локальних потребах громад.

Завдання № 7. Розробіть приклад адаптації одного глобального індексу до національного або місцевого рівня. Вкажіть, які показники потрібно уточнити, які локальні індикатори додати та які особливості території необхідно врахувати.

Завдання № 8. Складіть перелік можливих локальних індикаторів, якими можна доповнити міжнародні системи оцінювання збалансованого розвитку для української територіальної громади. Обґрунтуйте доцільність кожного з них.

Завдання № 9. Підготуйте аналітичну записку на тему: «Як глобальні системи вимірювання збалансованого розвитку впливають на формування державної та регіональної політики». У відповіді зверніть увагу на їх аналітичну, порівняльну та прогнозну функції.

Завдання № 10. Запропонуйте приклад інформаційної панелі для візуалізації індексу збалансованого розвитку громади. Визначте, які блоки вона має містити, які показники слід винести на головний екран і як забезпечити зрозумілість результатів для користувачів.

Завдання № 11. Складіть порівняльну характеристику двох моделей систем індикаторів збалансованого розвитку, спираючись на приклади, наведені в літературі. Зверніть увагу на кількість показників, рівні їх групування, наявність рамкових або додаткових індикаторів, використання звітності для коригування політики.

Завдання № 12. Розробіть приклад ієрархічної системи індикаторів для оцінювання збалансованого розвитку території. Передбачте базові показники, інтегральний показник, порогові значення, вагу окремих індикаторів і відповідальних суб'єктів.

Завдання № 13 Поясніть, чому для оцінювання збалансованого розвитку недостатньо використовувати лише показники ВВП, доходу на душу населення або рівня забруднення. У відповіді обґрунтуйте потребу в комплексній системі індикаторів та індексів.

Завдання № 14. Запропонуйте 5 способів використання адаптованих індексів збалансованого розвитку в управлінні територіальною громадою. Для кожного способу вкажіть, яке практичне рішення може бути на його основі прийняте.

Завдання № 15. Підготуйте коротке есе на тему: «Поєднання глобальних підходів і локальних показників як умова якісного оцінювання збалансованого розвитку». У тексті поясніть, чому універсальні міжнародні методики мають поєднуватися з особливостями конкретної території

Список використаних джерел

Основна:

1. Клименко М.О., Клименко О.М., Клименко Л.В. Сталий розвиток місцевих громад: підручник / М.О. Клименко, О.М. Клименко, Л.В. Клименко. - К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. -296 с.
2. Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти [Електронний ресурс]:Підручник / І.Л. Якименко, Л.П. Петрашко, Т.М. Димань, О.М. Салавор, Є.Б. Шаповалов, М.А. Галабурда, О.В. Ничик, О.В. Мартинюк. – К.: НУХТ, 2022. – 337 с.
3. Кононенко О.Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку: навчально- методичний посібник. О.Ю. Кононенко. К.: ДП «Прінт сервіс», 2016. 109 с. URL: http://www.geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/posibnik_Kononenko.pdf
4. Аналіз сталого розвитку - глобальний і регіональний контексти / Міжнар. рада з науки (ISC) та ін.; наук. кер. проекту М. З. Згуровський. - К. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. - Ч. 1. Глобальний аналіз якості і безпеки життя (2019). - 216 с. URL: <http://wdc.org.ua/sites/default/files/SD2019-P1-FULL-UA.pdf>
5. Стратегія сталого розвитку: Підручник / [В.М.Боголюбов, М.О. Клименко, Мельник Л.Г., О.О. Ракоїд]. За редакцією професора В.М.Боголюбова і. – К.: ВЦ НУБПУ, 2018. – 446 с.

Додаткова:

1. Войтко С. В. Управління проектами та стартапами в Індустрії 4.0 : підручник / С. В. Войтко. – Київ : КПІ ім. І.Сікорського, 2019. – 200 с. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=k1afDwAAQBAJ>
2. Підліснюк, В.В. Сталий розвиток суспільства: 25 запитань та відповідей. В.В. Підліснюк. Тлумачний посібник. К.:Поліграф-експрес, 2001. 28 с.
3. Боголюбов В.М., Прилипко В.А. Стратегія сталого розвитку: Навчальний посібник /. – Херсон: Олді-плюс, 2010. – 322 с.
4. 2.Клименко М.О. Стратегія сталого розвитку: навч. посіб./М.О. Клименко, Л.В. Клименко. – Рівне: НУВГ, 2010.- 267с.
5. 3.Основи стійкого розвитку: навчальний посібник. /За заг. ред. проф. Л.Г. Мельника. – Суми «Університетська книга», 2005. – 654 с.
6. 4.Сталий розвиток суспільства: навчальний посібник / авт.: А. Садовенко, Л. Масловська, В. Серета, Т. Тимочко. - 2 вид. - К.; 2011. - 392 с.
7. 5.Стратегія сталого розвитку природи та суспільства: навчально-методичний посібник./В.А. Прилипко, В.М. Боголюбов, Л.Е. Піскунова – К:2008, 118с.

Інтернет ресурси:

1. Sustainable development knowledge platform [Electron. resource] / UN. – Access link: <https://sustainabledevelopment.un.org>
2. Публікації ООН в Україні [Електрон. ресурс] / ООН в Україні. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/publikatsii-ta-zvityi/un-in-ukrainepublications>
3. Публікації ПРООН в Україні [Електрон. ресурс] / ПРООН в Україні. – Режим доступу: <https://issuu.com/undpukraine>

4. Сталий розвиток для України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://sd4ua.org>
5. Good Governance in Sustainable Development [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://sustainabledevelopment.un.org/partnership/?p=1545>